

Silvija
Banić

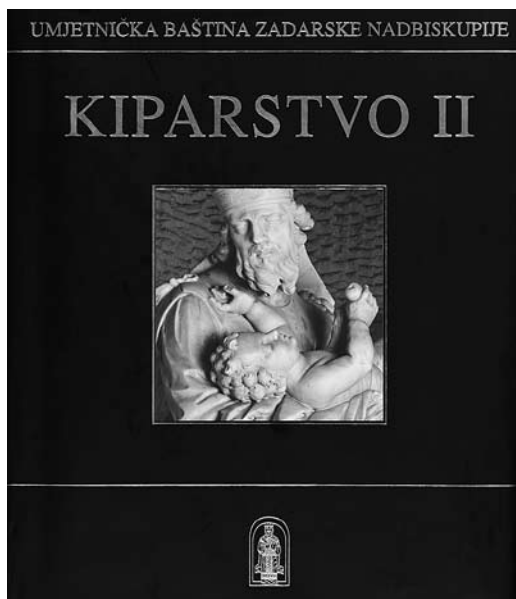
Katalog dragocjenih umjetnina

Umjetnička baština Zadarske nadbiskupije: Kiparstvo II - od XVI. do XX. stoljeća, (autor) Radoslav Tomić,
Zadar, Zadarska nadbiskupija, 2008., 255 str.,
ISBN 978-953-7215-08-8

Najnovija u nizu monografija edicije *Umjetnička baština Zadarske nadbiskupije*, koja nesumnjivo predstavlja pionirski pothvat u hrvatskom kulturno-umjetničkom izdavaštvu, zbog obima i vrsnoće građe te želje autora i urednikâ da joj pruže valorizaciju kakvu zaslužuje, izdana je u dva sveska. Drugi svezak, pod naslovom *Kiparstvo II: od XVI. do XX. stoljeća*, u cijelosti potpisuje Radoslav Tomić, jedan od najvrsnijih poznavatelja venecijanske skulpture 17. i 18. stoljeća na istočnoj obali Jadrana.

U opširnom sintetskom tekstu, u kojem se donosi presjek onovremenih ključnih povijesnih prilika, istodobno se analizira i društvena klima u Zadru. U kataloškom dijelu, koji se sastoji od 69 kronološki poredanih jedinica, Tomić donosi pomni opis, s iscrpnim popisom literature i recentno otkrivenom arhivskom građom. Autor na vješt način gradi širi kontekst umjetnine - povezujući rad altarista i kipara s djelatnošću slikara, štukatera i graditelja, njihovom ulogom u modernizaciji i opremanju sakralnih prostora, iznoseći društvene, vjerske ili političke okolnosti koje su uvjetovale nastanak ili prisutnost dotičnog djela. Vrijedna je novost i iznošenje političkih okolnosti koje autor smatra uzrokom odustanka od gradnje nove crkve Sv. Šime, pristupanja uređenju crkve Sv. Stjepana, gradnje novoga oltara te napoljetku premještaja svečeve relikvije i škrinje.

Uz nove spoznaje, autor nadopunjuje prijašnja istraživanja, a u malobrojnim slučajevima mijenja ranije atribucije. Tako primjerice otklanja prijašnju atribuciju glavnog

oltara u crkvi Gospe od Zdravlja (Gospe od Kaštela) u Zadru Francescu Cabianki, te ga danas ipak navodi kao djelo nepoznata mletačkog kipara, odnosno pokušava ga povezati uz Pietra Barattu, koji je kratko vrijeme učio kod Cabianke, s kojim ga povezuje stilski i tipološki blizak kiparski rukopis. U kataloškoj jedinici pak posvećenoj glavnom oltaru u zadarskoj crkvi Sv. Frane dodatno se osvrće na kipove sv. Jeronima i sv. Ante Padovanskog, iznoseći pretpostavku da su kasno djelo Francesca Cavriolija odnosno njegove radionice. Skupina drvenih kipova (sv. Joakim, sv. Ana, sv. Frane) koji su se do 1926. godine nalazili na atici tog oltara (kipovi Joakima i Ane danas su dio stalnog postava riznice samostana

sv. Frane) pripisana je Tomasu Ruesu na temelju sličnosti s kiparu pripisanim djelima u crkvi S. Maria della Salute, što pokazuje da proučavanje barokne skulpture u Dalmaciji uvelike ovisi o stupnju istraženosti pojedine teme u Veneciji.

Okolnosti vezane uz već poznati Morlaiterov angažman na glavnom oltaru crkve Sv. Marije u Zadru R. Tomić rasvjetljava novootkrivenim arhivskim dokumentima koji se čuvaju u Državnom arhivu u Splitu, u fondu Fanfogna-Garagnin. Tu se posebice ističe korespondencija između Morlaitera i zadarskih benediktinki. Nadalje, kao autora portreta Šimuna Fanfogne u crkvi Sv. Marije predlaže kipara Alvisea Tagliapietru, uspoređujući ga u nizu konkretno navedenih detalja s kipovima Krševana, Zoila i malog Krista na glavnom oltaru crkve Sv. Krševana, a kao moguću poveznicu navodi i sudjelovanje članova obitelji Fanfogna u podizanju istoga oltara. Katalog djela kipara Giuseppea Croppellija obogaćen je dvama kipovima anđela na zabatu glavnog oltara župne crkve u Arbanasima.

U katalog su uvrštena i djela porijeklom iz Zadra, a koja se danas više ne nalaze na zadarskom području (Piazzettino raspelo u Starom Gradu na Hvaru, kipovi sv. Silvestra i sv. Tome u Lovreću) kao i ona djela koja nisu izvorna zadarska baština, već su nabavljena naknadno (mramorni oltari u Biogradu). Nadalje, upozoreno je i na neke do sada donekle zanemarene teme. To se u prvom redu odnosi na drvene oltare (u tekstu su možda mogli biti spomenuti i glavni oltar iz župne crkve Gospe od Ružarija u Ražancu te bočni oltar iz župne crkve Obračanja sv. Pavla u Kukljici na otoku Ugljanu), raspela, crkveni namještaj (sakristijski ormari i kućni drveni oltar u crkvi Sv. Frane) te nadgrobne ploče. Iako se u uvodu autor osvrće i na grobne ploče bogatih pomoraca, brodovlasnika i kapetana u crkva Sv. Marka i Gospe od Karmena na Silbi, šteta je što je izostala fotografija crkvene lađe Gospe od Karmena, koja je u potpunosti "popločana" nadgrobnim pločama bogatim u izvedbi i detaljima.

Poseban osvrt i pohvalu zaslužuje likovna oprema i kvaliteta ilustrativne građe knjige. Tekstove uvoda i kataloških jedinica vrlo pregledno prate najuspjelije od mnoštva fotografija koje su na terenu snimili Živko Bačić i Zoran Alajbeg. Fotografije - primjerice - oltarâ Duša u čistilištu i Svetog sakramenta u zadarskoj katedrali, nastale u borbi za prikladan kadar ukklanjanjem teških klupa, balansiranjem između interkolumnija i izmicanjem masivnih visećih kandelabara, predstavljaju izniman pogled na te cjeline. Uklanjanje tepiha, nadoltarnika, zavjesa svetohraništa, cvijeća i svijeća s gotovo svih fotografiranih oltara, što nam omogućuje da ih nesmetano promatramo u svim proporcijama i detaljima - posebno inkrustacijama, označava pedantnost i ozbiljnost u pristupu koja ne smije proći nepozdravljeno. Posebno bih navela dojmljivu fotografiju svetišta crkve Sv. Šime u Zadru (str. 91), snimljenu nakon ukklanjanja svih podnih obloga, koja dokumentira sjajan iluzionistički efekt popločenja. Stranicu koja joj prethodi, međutim, u potpunosti ispunja kolorirana fotografija s kraja 19. stoljeća kao dragocjena ilustracija tadašnjeg stanja i opreme svetišta Sv. Šime. Autor u istu svrhu donosi i dobro poznatu fotografiju unutrašnjosti crkve Sv. Marije u Zadru iz mape Ćirila Metoda Ivekovića, ali i fotografiju koja pruža uvid u nekadašnji izgled oltarâ u crkvi Sv. Frane (oko 1910.).

Nedvojbeno je pohvalan ustaljen ritam kojim monografije izlaze iz pera i tiska (*Zlatarstvo* 2004., *Slikarstvo* 2006.) a prema kojem se sljedeći naslov - *Arhitektura*, također predviđena u dva sveska - opravdano može očekivati 2010. godine. S obzirom na zahtjevnost takvog tempa, nije pravedno kritično se postaviti naspram pojedinih autorovih slučajnih omaški te tiskarskih pogrešaka. Međutim, mora se prigovoriti izostanku kazala imena, umjetnika i mjesta, koja bi uvelike olakšala upotrebu knjige, čime ona sasvim nezasluženo i nepotrebno gubi na ozbiljnosti. Kako je najavljeno, taj će se propust - koji se dogodio i u prve dvije knjige - pokušati ispraviti zajedničkim kazalom na kraju posljednjeg naslova edicije.

Kako se s izdanjima odmiče, a edicija se upotpunjuje, sve se očitije kristalizira njezina temeljna misao vodilja - nastojanje da se vrijedna kulturno-umjetnička građa prezentira u svjetlu znanstvene analize najviše razine, što podrazumijeva i revalorizaciju ranijih interpretacija. Sve će monografije u zbiru predstavljati suptilno tkanje zadarskih crkvenih interijera kojih više nema, okupljanje umjetnina razasutih po seoskim i gradskim crkvama, samostanima, zbirkama i muzejima, te reminiscencije na sve ono izgubljeno u ratovima i nakon njih. Vrijednost knjige leži i u konačnoj potvrdi da Zadar ne posjeduje samo vrijedne umjetnine iz razdoblja ranoga i kasnoga srednjega vijeka, već da,

kao što je to već istaknuto i ranijom autorovom dionicom u *Slikarstvu* ove edicije, uz njih ravnopravno stoje djela iz kasnijih razdoblja koja su promišljeno naručivana kod nekih od najvažnijih protagonista venecijanske umjetnosti 17. i 18. stoljeća.

Ova je knjiga daleko više od udžbenika za studente ili prigodne monografije koja će poslužiti kao poklon uvaženim gostima ili suradnicima. Dva desetljeća nakon ambiciozne izložbe *Sjaj zadarskih riznica* u Klovićevim dvorima u Zagrebu, *Umjetnička baština Zadarske nadbiskupije* još je glasniji i trajniji iskaz njezine odlučnosti u očuvanju svojega kulturnog naslijeđa. ✕

SUMMARY: CATALOGUE OF PRECIOUS WORKS OF ART

/ A review of the recent monograph in the series *Artistic Heritage of Zadar Archdiocese - Sculpture II: from 16th to 20th century (Umjetnička baština Zadarske nadbiskupije - Kiparstvo II: od XVI. do XX. stoljeća)* by Radoslav Tomić. The introductory part of the book, comprising an extensive survey of

key works of art and historical conditions in Zadar, is followed by a catalogue with 69 chronologically ordered entries. The author emphasises the design of the book, which presents the textual material accompanied by reader-friendly positioned photographs by Živko Bačić and Zoran Alajbeg.